

הפתח. ע' מאירי, כדי שהכהן השורף את הפרה בהר המשחה יוכל לראות את פתח ההיכל (וזהו אל נכח פני אהל מועד) ממעל לכותל המזרחי. ואילו היה ניתן לראות דרך פתח הר הבית, לא היו צריכים להנמיך כותל מזרחי. והוכיחו שכן היא דעת רבי אליעזר בן יעקב שקרקע ההיכל גבוה בעשרים אמות ומחצה (עפ"י רש"י. ויש אומרים: כ"ב אמות ומחצה. עפר"ה, תו"י. ועתורי"ד) מהמפלס התחתון שבהר, והרי כל הפתחים שהיו שם גבוהים עשרים אמה ולא יותר. אבל לחכמים החולקים עליו, לא הוגבה מיפלס ההיכל אלא י"ט אמה ומחצה, והרי נשאר חצי אמה שפתח ההיכל נראה לכהן שבהר הזיתים. וזהו רק לרבי אליעזר בן יעקב הסובר כל המזבח עומד בדרום העזרה. [וכן אם ננקוט שרובו בדרום, אזי נשאר חלק פנוי בצפון פתח ההיכל שהוא מגולה לעומד מחוץ לפתחי ההר], אבל לרבי יהודה שמזבח עומד באמצע העזרה, הרי המזבח מסתיר את פתח ההיכל.

דפים יז – יח

כט. כיצד כהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש?

כהן גדול יכול להקריב בכל ימות השנה כל קרבן שירצה ואין המשמר יכול לעכב על ידו. וכן בחלוקת הקדשים הנאכלים – נוטל מנה יפה שיבחר לו; חטאת זו אני אוכל, אשם זה אני אוכל. מלחם הפנים, לדברי רבי יכול ליטול לעצמו מחצה מהחלות המתחלקות (והיתה לאהרן ולבניו – מחצה לאהרן ומחצה לבניו) דהיינו שש חלות לחכמים [הסוברים שתיים עשרה חלות מתחלקות לכהנים] או חמש לרבי יהודה [שאמר שתי חלות אינן נכללות בחלוקה אלא ניתנות למשמר הנכנס בשכר הגפת דלתות]. לאביי, חכמים חולקים על רבי בברייתא וסוברים שנוטל פחות ממחצה – חמש [לרבנן] או ארבע [לרבי יהודה]. ואילו רבא מפרש הברייתא כולה כרבי שנוטל מחצה, אלא שבזמן שנותנים שתי חלות למשמר אחר, המתעכב במקדש ליום טוב – הרי ששמונה חלות בלבד מתחלקות לרבי יהודה, ונוטל הכהן הגדול ארבע חלות בלבד.

בשתי הלחם של עצרת – נוטל הכהן הגדול חלה אחת [ואפילו לחכמים הסוברים שנוטל פחות ממחצה – כאן מודים מפני שאין זו מדת דרך ארץ שישול הכהן הגדול פרוסה].

א. מבואר בתוס' ישנים ובתורא"ש שלפי רבא אין מחלוקת בין חכמים לרבי אלא לדברי הכל נוטל

הכהן הגדול מחצה ממש. וכן פסק הרמב"ם (תמידין ומוספין ד, יד) שנוטל מחצה. [ואילו במהרש"א משמע שנקט שגם לרבא יש מחלוקת בין רבי לחכמים].

ב. בקרבן יחיד, מבואר בירושלמי שהכהן הגדול יכול ליטול כמה שירצה, שלא כקרבן ציבור שאינו נוטל יותר ממחצה.

בקדשי הגבול, מתחלק הכהן הגדול בשוה כשאר הכהנים (עפ"י תוספתא כאן; רמב"ם כלי המקדש ה, יב. וע"ש באבי עזרי).

ג. פשוט שלאחר שנטל הכהן הגדול מחצה, יכול ליתן לכל מי שיחפוץ. ואפשר שאין לו ליקח מתחילה כדי ליתן לאחר. וצריך עיון (ובח תודה).

דף יח (ט)

ל. א. אלו פעולות והלכות מיוחדות, היו נוהגות ככהן גדול בשבעת ימי הפרישה, בערב יום הכפורים ובליליו?

ב. כיצד תולין לזב במאכל?

רפ ג. אלו הנהגות טהרה ודרך ארץ הוזכרו בסוגיא אודות אכסנאי ואודות החכמים שהלכו ממקום למקום?

א. היו מוסרים לכהן זקנים (שנים. ד.) מזקני בית דין וקורים לפניו בסדר היום – בכל שבעת הימים. ואמרים לו: אישי כהן גדול, קרא אתה בפיוך שמא שכחת או שמא לא למדת. [כהן עם-הארץ היה מצוי בבית שני שהעמידו על ידי ממון כהנים שאינם הגונים, שלא על פי דין תורה. ואין הכהונה נפסלת בשל כך, אם העבודה נעשית כראוי. רבנו יהונתן].

ערב יום כפורים שחרית, מעמידים אותו בשער מזרח ומעבירים לפניו פרים ואילים וכבשים [ולתנא דברייתא, דלא כתנא דמתניתין: אף שעירים] כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה (- מתבונן בבהמות העוברות לפניו לתת אל לבו בהלכות סדר היום). מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה ללמדו מעשה חפינת הקטורת, והעלוהו לעליית בית אבטינס והשביעוהו שלא ישנה דבר מכל מה שאמרו לו, שלא יעשה כמנהג הצדוקים לתקן תחילה מבחוץ ולהכניס. הוא פורש ובוכה והם פורשים ובוכים.

א. משמע מלשון המשנה שזקני כהונה משביעים אותו (כן כתב רבנו אליקים, וכ"ה ב'חדושים ובאורים').
ואולם בתוס' ר"י הלבן נראה שזקני בית דין משביעים אותו.

ב. קצת משמע בגמרא (יט. וברש"י) שלימוד חפינת הקטורת היה חלק מסדר יומו של הכהן בכל שבעת הימים. ומה שסידר התנא 'העלוהו לעליית בית אבטינס' לאחר ששנה ערב יום הכפורים – משום 'השביעוהו והלכו להם' שזה היה רק בעריה"פ. ולימדנו ששבעה זו שעיקרה שלא לשנות בקטורת, היתה במקום שהקטורת נעשית בו, ומתוך כך שמענו שהיו מלמדים אותו מעשה הקטורת, ולעולם מלמדים בכל שבעת הימים לפי שהיתה מעבודות קשות שבמקדש.

כל שבעת הימים לא היו מונעים ממנו מאכל ומשתה.

א. אף יין לא היו מונעים ממנו לאחר העבודה כשהלך לישון (עפ"י תוס' ישנים ותורא"ש). ויש אוסרים (ריב"א; ר"י הלבן). ועתוס' תענית יז. שייך שבתוך הסעודה מותר, שאינו משכר.

ב. יש אומרים שכל שבעת הימים לא היה אוכל דברים העלולים לטומאת קרי או זיבה (ע' רש"י ראש השנה כז: שפת אמת. ואולם אין נראה כן משאר הראשונים).

ערב יום הכפורים עם חשיכה לא היו מניחים אותו לאכול הרבה מפני שהמאכל מביא את השינה.

מדברי הרא"ש בסדר העבודה שלו משמע שלא גרס במשנה 'עם חשכה', וכן עיקר. אבל בסדר העבודה הנהוג מובא 'סמך ביאת שמש צידו ימעיטו' – מבואר שרק עם חשכה מנעו ממנו (מרומי שדה).

רבי יהודה בן נקוסא אומר: מאכילים אותו (עיוה"כ שחרית) סלתות וביצים כדי למסמסו (= לשלשלו, שלא יצטרך לנקבו למחרת. רש"י. ועתורא"ש). אמרו לו: כל שכן שאתה מביאו לידי חימום. תניא סומכוס אמר משום רבי מאיר: אין מאכילים אותו אב"י [אתרוג, ביצים, יין ישן]. ואמרי לה: אבב"י [נוסף: בשר שמן]. ויש אומרים: אף לא יין לבן שמביא את האדם לידי טומאה.

ליל יום הכפורים; אם היה חכם – דורש, ואם לאו – תלמידי חכמים דורשים לפניו. ואם רגיל לקרות – קורא, ואם לאו – קורין לפניו בדברים המושכים את לב שומעיהם, כדי שלא יישן – באיוב ובעזרא ובדברי הימים. זכריה בן קבוטל אומר: פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל.

בקש להתנמנם – פרחי כהונה מכים לפניו באצבע צרדה, ואומרים לו: אישי כהן גדול, עמוד והפג אחת על הרצפה [אחת' – מיוחדת (ערש"ש); הראה לנו דבר חידוש. והיינו קידה מיוחדת שקשה לעשותה, שע"כ היה מתעורר], ומעסיקים אותו עד שיגיע זמן השחיטה [היו אומרים 'אם ה' לא יבנה בית...'], ומיקירי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה, כדי שישמע כהן גדול קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו] (משנה וגמרא יט:).

ב. זב נבדק בשבעה דרכים (זבים ב), שאם ראה זוב מחמתם – אינו טמא אלא טומאת ערב כבעל קרי (מבשרו – ולא מחמת אונסו, כגון אלו הדברים הגורמים לזיבה). אחד משבעה הדברים הוא 'מאכל' – שאם אכל מאכל מרובה, מכל מין שהוא, תולים לומר שמחמתו ראה ואינו 'זב' לטומאת שבעה.

א. יש אומרים שזה רק לדעת רבי עקיבא, אבל לתנא קמא (במשנת זבים), אין תולים באכילה מרובה אלא במאכלים מסוימים; חלב גבינה ביצה יין וכד' (עפ"י תורי"ד. וכן הגיה הגר"א בגמרא). ויש מפרשים שבאכילה מרובה תולים בכל המאכלים, ובמאכלים המסוימים הללו תולים אפילו אכל מעט. ולרבי עקיבא תולים בכל מאכל אפילו אכל או שתה מעט (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם ורע"ב).

ב. לא נתפרש בגמרא שיעור הזמן שתולים בכל מאכל. והרמב"ם כתב עד שיתעכל המזון ותהא האצטומכא ריקה. אבל בחלב וגבינה מסתבר שהם גורמים לאחר עיכול (עפ"י חזון איש זבים ב,ט).

[אלעזר בן פנחס אומר משום רבי יהודה בן בתירא: אין מאכילים את הזב בימי בדיקתו (רש"י ועוד. וע' בפרוש רבנו אליקים), דברים המביאים לידי קרי; חלב גבינה ביצה יין וכד'. ואף על פי שאינו מטמא באונס, מכל מקום גם ראייה שכזו סותרת את מנין הימים. (תו"ט)].

ג. אמר רב גידל אמר רב: אכסנאי לא יאכל ביצים (שמביאים לידי קרי ומתגנה על בני הבית. וערש"ש), ולא יישן בטליתו של בעל הבית (שהוא מתכסה בה ביום – שלא ימצא עליה קרי. רש"י. ובשו"ע (רמ, יג) משמע קצת שמדובר על תשמיש, כשיחדו חדר לאורה ולאשתו).

מסופר על רב, כשהיה מזדמן לדרשיש היה מכריז, מי הווה לי לאשה – מנהג טהרה הוא, שלא לשהות בלא אשה אפילו יום אחד. וכן נהג רב נחמן בבואו לשכנציב. [ואין בדבר איסור משום שנשוי שתי נשים במדינות שונות – כי מתוך שהם חכמים מפורסמים אין חשש שמא לא יכירום ויזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו. ועוד בארו שאף על פי שכל אשה שתבעו להינשא צריכה לישב שבעה נקיים, אפשר שהודיעו תחילה על ידי שליח, וישבו שבעה נקיים טרם בואם. או אפשר שלא היו נזקקים להם אלא יחוד בעלמא (רש"י. ולפי זה בטל גם החשש הנ"ל משום נשיאת אשה במקום אחר. ואם היו באים עליהן היו מביאים אותן לעירם (עפ"י תוס'). ור"י פירש שלא הודיעו מתחילה אלא על יחוד, הלכך אין חוששים להם חימוד. ויש פירושים נוספים. וע"ע ביבמות לז].

דף יט

לא. א. היכן היו נמצאות לשכת פרהדרין ולשכת בית אבטינס?
 ב. היכן טובל הכהן הגדול ביום הכפורים ובשבעת ימי הפרישה?

א. לשכת פרהדרין בה היה מתגורר הכהן הגדול בשבעת ימי פרישתו, ולשכת בית אבטינס, בה היה לומד מעשה חפינת הקטורת [והיא מקום הכנתה (רש"י) ושם היתה מונחת (כדלהלן מז)]. ולא היה בה מזוזה מפני שלא דר שם. עפ"י תו"י י. וצ"ב מאי שנא מבית העצים והאוצרות שלהלכה נוקטים הרבה לחייבם במזוזה], אחת בצפון העזרה (- עזרת ישראל) ואחת בדרומה. רב פפא אמר, מסתבר שלשכת פרהדרין בדרום שהיא סמוכה לבית הטבילה – כדי שלא להטריחו. ודחו דבריו כי אדרבה יתכן שבדוקא לא נמנעו מלהטריחו, שאם צדוקי הוא – יפרוש, וגם כדי שלא תזוז דעתו עליו.

זו שבצפון היתה נקראת גם 'לשכת העץ', נתונה מאחורי לשכת הגולה ולשכת הגזית, וגג שלשתן שוה (כדברי אבא שאול, ומסתבר שאינו בא לחלוק על ראב"י. ע' ר"י הלבן).

זו שבדרום היתה ליד בית הטבילה שעל גבי שער המים.